

Gelders verleden inspirerend beleven

Oktober 2013

Vastgesteld door de directie op 25 november 2013

Goedgekeurd door de Raad van de Toezicht op 4 december 2013

Inhoudsopgave

1	<i>Inleiding</i>	5
2	<i>Onze visie en aanpak</i>	6
	<i>2.1 Erfgoed als tijdmachine, beleven en ervaren</i>	
	<i>2.2 Huishouden is een vak, beheer en behoud volgens traditie</i>	
	<i>2.3 Zichtbaar blijven, collectie in beeld</i>	
	<i>2.4 GLK & omgeving, collectie buiten de muren</i>	
	<i>2.5 Collectie en financiën</i>	
3	<i>Samenvatting: visie en beleid in plannen</i>	11
	<i>Bijlage: Collectiebeheer GLK in feiten en cijfers</i>	13

1 Inleiding

De collectie die aan Geldersch Landschap & Kasteelen (GLK) is toevertrouwd is veelzijdig; kastelen, landhuizen en boerderijen met hun interieurs en inboedel, bos, natuur- en agrarische terrein van grote landschappelijke waarde, maar ook grafheuvels en aardkundige monumenten. De omvangrijke collectie is essentieel voor de kernactiviteit van GLK; het zorgvuldig beheren en behouden van de natuur- en (cultuur)historische waarden. Alle onderdelen van dit bezit vragen om specifieke benadering en beleid en tegelijkertijd is het behoud van de samenhang essentieel. Dit uitzonderlijke ensemble moet voor iedereen toegankelijk zijn en steeds beter beleefbaar worden, nu en in de toekomst. Met de provincie Gelderland als partner zetten we ons hiervoor in.

Op en rondom de 32 huizen en kastelen, die de kern van buitenplaatsen en landgoederen vormen, bevindt zich in aantal en veelzijdigheid het omvangrijkste deel van onze z.g. museale collectie. Deze collectie varieert van tuinbeeld, stucplafond tot mobilia als portretten en theelepeltjes. De wijze van omgang met deze stukken willen we laten voldoen aan de eisen van het Nederlands Museumregister. Daarbij brengt de huisvesting van collectie in monumentale huizen en kastelen beperkingen met zich mee, variërend van klimaat tot toegankelijkheid. Dit zijn factoren waarmee permanent rekening moet worden gehouden.

Dankzij schenkingen, nalatenschappen en incidenteel aankopen is de collectie in de loop van het bestaan van beide stichtingen organisch gegroeid. We delen de zorg hiervoor met de huidige bewoners of gebruikers van de huizen. In onze zeven opengestelde huizen en kastelen bieden we daarnaast zelf gastvrijheid in de leefwereld van de vroegere bewoners en hun entourage. Hier kunnen we bezoekers van groot tot klein evocatieve handreikingen bieden over verschillende perioden van de geschiedenis van de notabele bewoners van Gelre tot Gelderland, hun huis, tuin en park. Tegelijk kan GLK in deze monumentale ensembles ook de eigen identiteit laten zien en verwijzen naar het overige, veelzijdige bezit. Bovendien ontvangen we graag gasten, die voor een bijzondere gelegenheid een inspirerende plek met een verhaal zoeken. Van collectie-registratie, housekeeping, veiligheidszorg, vernieuwing presentatie tot cateringovereenkomst; alles ten dienste van onze statutaire doelstellingen!

Gastvrijheid in de leefwereld van de vroegere bewoners.

2 Onze visie en aanpak

2.1 Erfgoed als tijdmachine beleven en ervaren

De (opengestelde) huizen en kastelen dragen bij aan de doelstelling van GLK door de geschiedenis te visualiseren. De daaraan gerelateerde collectie onderscheiden we als kerncollectie. Deze kerncollectie is onverbreekbaar verbonden met de geschiedenis van het huis en de bewoners. Interieuronderdelen zijn ook letterlijk fysiek aan het monument verbonden. Daarnaast koesteren we de voorwerpen waarmee de geschiedenis van het monumentale ensemble wordt gedocumenteerd en de objecten die de geschiedenis van een kasteel of landgoed versterken of voor de publiekspresentatie wenselijk zijn. Als een voorwerp ergens opduikt, op een veiling, dankzij relaties of speurwerk van de conservatoren, dat aantoonbaar bij een huis of de bewoningsgeschiedenis aansluit, willen we dat 'thuisbrengen' en in de context tonen.

Objecten die aantoonbaar bij de bewoningsgeschiedenis aansluiten, willen we 'thuisbrengen'.

Bij het streven naar uitbreiding van deze kerncollectie blijft de ondersteunende rol van particulieren, fondsen en overheden onontbeerlijk. Dankzij deze betrokken partijen verwierven we afgelopen jaren bijvoorbeeld portretten van kinderen, die op de Cannenburch en Ammersoyen woonden, maar ook bijzondere gebruiksvoorwerpen als achttiende-eeuwse, zilveren sauskommen met de familiewapens van de oorspronkelijke bewoners.

We beheren ruim 20.000 objecten, waarvan ongeveer 70% in eigendom. Bijzondere bruiklenen versterken de presentatie op de opengestelde kastelen. Dankzij de Brantsen van de Zyp Stichting, waarvoor we bijna 300 portretten beheren, zijn Gelderse gezichten op de huizen te zien. Onze totale portretcollectie (ruim 700 portretten) behoort tot de grootsten van ons land. Kastelen en huizen zijn gebouwd om in te leven, maar niet ingericht voor het huidige, vaak intensievere gebruik. Omdat de uniciteit van de monumentale huizen, versterkt door de aanwezige collectie, zowel voor het maatschappelijk culturele als voor het commerciële doel van grote waarde is, moeten we dit grote aandacht blijven geven. Het dwingt ons tot het zoeken naar een gezonde balans tussen beheer, behoud en gebruik. Met de ervaring van organisaties als de Engelse National Trust als voorbeeld kunnen de conservatoren een actieve en verbindende rol spelen in het begeleiden van processen om een afgewogen evenwicht te vinden tussen beheer en behoud, de inzet van personeel, openstelling en/of gebruik en beschikbare middelen. Handleidingen voor dagelijks gebruik, maar ook voor noodgevallen moeten verder worden uitgewerkt voor de opengestelde kastelen en voor de verhuurde huizen met bijzondere interieurs.

2.2 Huishouden is een vak beheer en behoud volgens traditie

Het behoud van de collectie staat centraal bij het werk van allen, die betrokken zijn bij onze huizen, kastelen en andere monumenten. Kasteelbeheerders, rondleiders en vrijwilligers ter plekke en de conservatoren vanuit Zypendaal spelen allen een actieve rol, die -mits juist op elkaar afgestemd- het mogelijk maakt efficiënt te opereren. Continuïteit bij conditie monitoring, het registreren en documenteren is essentieel. Het overdragen van kennis en ervaring aan iedereen, die met de collectie in aanraking komt, is hierbij eveneens van groot belang. Eigenlijk begint het beheer en behoud het met traditioneel huishouden, dat in onze huizen is omgevormd tot een systematische aanpak. Deze aanpak noemen we 'housekeeping'. Een term die we hebben overgenomen van de National Trust.

Zorg voor collecties door geschoolde medewerkers.

Scholing door de conservatoren van de direct betrokkenen in het omgaan met interieurs en voorwerpen van uiteenlopende maakt hen tot steunpilaren van het collectiebehoud. Vervolgstappen bij het behandelen van inventaris of objecten, zoals aanpassingen van standplaats of biotoop, vinden in overleg met de conservatoren plaats. Mogelijk ingrijpendere maatregelen worden onder leiding van de conservatoren aan specialisten toevertrouwd. Het vastleggen van procedures voor deze werkwijze en werkovereenkomsten met restauratoren zal verder worden uitgewerkt. Contacten met collega-conservatoren, maar ook met externe deskundigen van het Gelders Erfgoed, Instituut Collectie Nederland, Nederlandse Museumvereniging, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Rijksbureau Kunsthistorische Documentatie de Britse National Trust en overige instanties, zorgen er voor dat onze kennis op peil blijft en vervolgens kan worden uitgedragen naar de uitvoerenden.

Een planmatige aanpak door meerjaren conserveringsprogramma's.

De uiteenlopende collectieonderdelen vragen systematische aandacht. Deze worden in meerjarenprogramma's onder handen genomen. Bij schilderijen wordt bij een eerste opname de toestand beschreven. Tevens worden dan ook preventief conserverende maatregelen genomen om deze toestand te stabiliseren. Ook wordt gerapporteerd of nadere conserverende werkzaamheden noodzakelijk zijn en met welke prioriteit. Het streven is om zo de gehele schilderijencollectie door de handen van een restaurator te laten gaan. Vanwege de beschikbare middelen moeten er prioriteiten worden gelegd bij objecten in zeer slechte toestand of bijzondere onderdelen van de kerncollectie. Het meerjarenconserveringsproject 'Werken op Papier' is wat betreft de eigen collectie afgerond.

Vrijwilligers werken –onder leiding van een deskundig restaurator- aan het behoud van de textielcollectie.

Met inzet van vrijwilligers wordt onder leiding van een gespecialiseerde restaurator gewerkt aan het behoud van textiel. Komende periode worden de maatregelen om de collectie tegen schade van licht en UV te beschermen over alle musea uitgerold. Dit geldt in het bijzonder (of met name) voor textiel. De textielvrijwilligers dragen daar met hun werk op de Cannenburch al aan bij. Andere collectieonderdelen komen incidenteel aan bod, wanneer dit noodzakelijk is en de middelen voorhanden zijn.

2.3 Zichtbaar blijven Collectie in beeld

De zichtbaarheid van ons bezit en de resultaten van ons werk zijn noodzakelijk om een maatschappelijk draagvlak te behouden. Voor monumenten spreekt zichtbaarheid min of meer vanzelf, maar voor de collectie interieurs en mobilia dient dat wellicht nog explicieter te worden gemaakt. Het nader te formuleren museumbeleid zal nadrukkelijk gaan over het betrekken van

Erfgoed als tijdmachine.

de bezoeker en de omgeving bij het erfgoed. We werken voortdurend aan het vernieuwen van de presentatie van de collectie, zowel wanneer het gaat om objecten, zoals het bed op Rosendael, als bij hele gebouwen zoals kasteel Hernen. Het aansluiten bij passende initiatieven, zoals bijvoorbeeld met de Mode Biënnale 2013 op Zypendaal, geeft een andere kijk op de collectie en brengt deze onder ogen van een nieuw publiek.

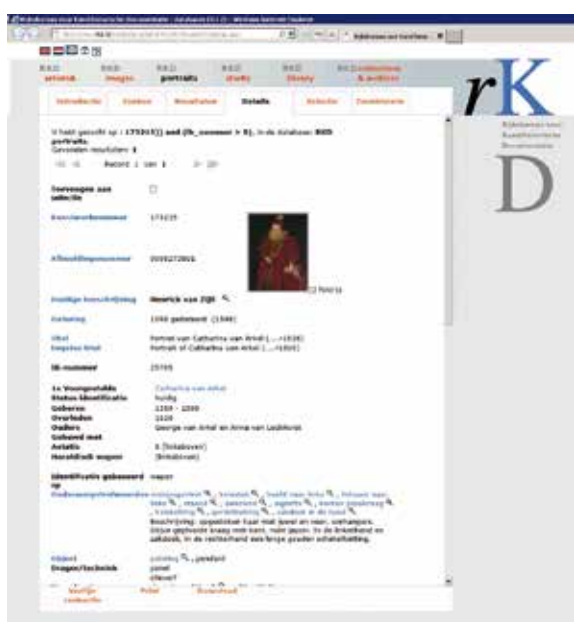
Voor het beleid ten aanzien van bruiklenen vormt zichtbaarheid eveneens een elementair onderdeel van de afwegingen. Het belang van een object binnen de kerncollectie of voor de museale context is afgelopen jaren leidend geweest bij het nalopen van onze bruiklenen. In de opstelling zijn bruiklenen waar mogelijk vervangen door stukken uit eigen bezit en aan de eigenaar gerecentreerd. Als gevolg van het retourneren van bruiklenen zijn de depots in omvang aanzienlijk verminderd, per collectieonderdeel of kwetsbaarheid ingedeeld en onder eigen dak ondergebracht. Op Cannenburch is onder andere een 'doos in doos' depot ingebouwd met duurzame klimaatcontrole voor de meest kwetsbare collectieonderdelen.

Regelmatig worden stukken aangeboden, maar alleen als deze in een van onze huizen geplaatst kunnen worden, accepteren we zo'n genereus gebaar. Bij inboedel legaten of schenkingen van objecten, waar geen specifieke voorwaarden of verplichtingen aan verbonden zijn, kan besloten worden deze af te stoten ten gunste van andere erfgoedinstellingen of ten behoeve van de instandhouding van de collectie.

Presentatie van Ravage tijdens de Mode Biënnale 2013.

De collectie is ontsloten voor intern gebruik. Zichtbaarheid is gebaat bij het toegankelijk maken van (delen van) de collectie op Internet. Het is de wens een groter deel van de objecten te fotograferen en te digitaliseren. GLK is daarvoor echter afhankelijk van externe geldstromen en collega organisaties. Al geruime tijd is daarover contact ten behoeve van opname op www.mijngelderland.nl en www.collectiegelderland.nl. Dat is de interactieve website van Gelders Erfgoed. Voor de collectie van de Brantsen van de Zyp Stichting is dat te realiseren met medewerking van de Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie. Archief of documentatiemateriaal dat in onze depots niet toegankelijk is, willen we elders ontsluiten, bijvoorbeeld in samenwerking met het Gelders Archief.

www.rkd.nl

2.4 GLK & omgeving Collectie buiten de muren

Buiten onze terreinen en huizen moet onze doelstelling ook worden uitgedragen, waarbij voor de museale collectie fysiek weliswaar een bescheiden rol is weggelegd. Maar in bezoekersgidsen en monografieën worden kastelen en context tot leven gewekt. Het verhaal over de collectie geven we ook een plek geven in het onderwijs. Na afgelopen jaren met Edu-Art te hebben gewerkt aan educatieve programma's voor basisscholen, kunnen de programma's nu worden uitgerold op de kastelen en bezoekerscentra. Een volgende stap is de mogelijke samenwerking met het voortgezet speciaal onderwijs.

Met veel inzet en adequaat gebruik van financiële middelen beheren we ons bezit. De praktische aanpak en specialistische kennis dragen we graag uit. Vooral bijzondere restauraties, benadering van grote projecten en housekeeping staan in de belangstelling. Afgelopen jaren waren dat de restauratie van kasteel Waardenburg en de nieuwe presentaties op Cannenburg en Verwolde.

Educatieve programma's voor basisscholen op opengestelde kastelen.

Restauratie van bijzonder, historische interieurs, ook in verhuurde huizen.

de monumentale waarden in een ruimteboek, alle onderzoeken in materialen en omgevingsgeschiedenis tot een handleiding voor housekeeping voor de nieuwe bewoners.

In publicaties, presentaties en lezingen in binnen- en buitenland maken we zo veel mogelijk geïnteresseerde en uiteenlopende (doel)groepen deelgenoot van onze werkwijze. Contacten met collega-instellingen, specialisten en universiteiten brengen kennis, die we binnen de organisatie verspreiden. Nadrukkelijk willen we tijdens de lopende projecten de 'buren', van overheden tot sponsors, informeren en zo mogelijk ontvangen. Het betrekken van de omgeving bij ons werk is inspirerend en dient tegelijkertijd om bij te dragen aan het verstevigen van het draagvlak voor onze doelstelling. Ook biedt het kansen op mogelijke nieuwe vrijwillige inzet, nieuwe begunstigers of wellicht zelfs (financiële) ondersteuning van onze doelstelling.

Uitzonderlijke voorbeeldprojecten zijn boerderij Kerkzicht op Staverden en het revitaliseren van Biljoen. Alle facetten van het beheer van een ensemble komen daar aan de orde.

Als centrum van het landgoed vraagt kasteel Biljoen met zijn uiterst waardevolle interieurs om een bijzondere aanpak door onze hele organisatie. Bij het conserveren van de cultuurhistorische waarden en het -volgens de bij overdracht geformuleerde voorwaarde van de laatste particuliere eigenaar- bewoonbaar houden van het kasteel, kunnen we laten zien hoe we met een nieuw en complex 'collectie-onderdeel' omgaan. Van het vastleggen van

2.5 Collectie en financiën Continuïteit gewaarborgd

Omvangrijke restauraties kunnen alleen worden bekostigd uit incidentele middelen.

De dagelijkse zorg voor interieurs en collecties is in de begroting gewaarborgd vanuit de reguliere middelen. Continuïteit in onderhoud van de collectie op de huizen, het meerjarenprogramma voor preventieve conservering en het beheer van de mobilia op verschillende locaties en begeleiding door de conservatoren vormen hiervoor het fundament. Bijzondere projecten, zoals verwervingen, omvangrijke restauraties of het vernieuwen van de presentatie worden met aanvullende budgetten uitgevoerd. Deze zijn afkomstig uit bijzondere bijdragen, fondsen of andere incidentele middelen.

3 Samenvatting: visie en beleid in plannen

Gelders verleden inspirerend beleven!

- *Presentatie van ensemble van huis, tuin, park en landgoed versterken, vernieuwen en uitdragen op alle opengestelde kastelen*
- *Streven naar (thematische) verbindingen tussen kastelen en huizen*
- *Blijven voldoen aan de eisen Nederlands Museumregister*

Erfgoed als tijdmachine

- *Actief verwerven van objecten die gerekend kunnen worden tot de kerncollectie*
- *Documenteren en waarderen van monumentale interieurs en zo nodig risico-analyse*
- *Interieurenssemble (objecten in samenhang met historisch interieur) documenteren*
- *Aantal bruiklenen beperken en waar mogelijk vervangen door eigendommen.*
- *Interne procedure collectiebeheer blijven toetsen, onder meer aan Spectrum, LAMO en eisen Herkomstonderzoek*
- *Depotvoorziening blijven monitoren*
- *Inventariseren gegevens over huidig of gewenst gebruik monumenten om wijzigingen te overwegen en te beargumenteren*

Huishouden is een vak

- *Prioriteit Housekeeping en scholing*
- *Investeren in klimaatverbetering en –monitoring*
- *Voortzetten meerjarenconserveringsprogramma*
- *Prioriteiten conservering collectie Hoekelum, grisailles Verwolde*
- *Collectiehulpverlening (CHV) verbinden met procedures van veiligheidszorg (gebruikseisen, veiligheids- en ontruimingsplannen)*
- *Verbetering en structurering van scholing van medewerkers (ook vrijwilligers) die met collectie omgaan*

Zichtbaar blijven

- *Presentatie blijven vernieuwen van gebouwen (Hernen), museale presentatie (voltooien presentatie Verwolde) als gehele landgoedensemble (Rosendael 700).*
- *Fotografie en digitalisering van de kerncollectie*
- *Niet-opengestelde kastelen en huizen via nieuwe media ontsluiten*
- *Via websites van collega instellingen (o.a. www.mijngelderland.nl, RKD, Gelders Archief, Wageningen Universiteit, RBTKan) collectie/musea toegankelijk maken*

GLK & omgeving

- *Educatie voor het basis- en bijzonder onderwijs verder uitbreiden.*
- *Housekeeping presenteren.*
- *Bijzondere restauratie objecten en interieurs publiceren (publicaties, website, e.d).*
- *Multidisciplinair restauratieproject Biljoen vastleggen en uitdragen.*
- *Kennis vergaren en onderzoek met betrekking tot collectie continueren.*
- *Streven naar openstelling projecten voor publiek t.b.v. werving vrijwilligers, donateurs en financiën*

Collectie en financiën

- *Waarborgen behoud en beheer van interieurs en collecties door verankeren in reguliere begroting kosten van begeleiding door conservatoren, continuïteit in onderhoud, meerjarenprogramma conserveringsprogramma's en beheer van de mobila waarbij prioriteit ligt op de opengestelde huizen.*
- *Budget instandhouding collectie met behulp van schenkingen en legaten.*
- *Fondsenwerving ten behoeve van bijzondere projecten, zoals verwervingen, omvangrijke restauraties of het vernieuwen van de presentatie.*

Educatie voor het basis- en bijzonder onderwijs verder uitbreiden.

Bijlage

Collectie Geldersch Landschap & Kasteelen in feiten en cijfers

Omvang van de collectie: ruim 20.000 objecten

Aantal locaties waar zich collectie bevindt:	30
in Gelderland	27
in de rest van Nederland	2
in het buitenland	1

Opengestelde kastelen/huizen:	7
in Nederlands Museumregister opgenomen:	6

Percentage eigendommen: 70%

Percentage bruiklenen: 30%

Landelijke richtlijnen betreffende museaal beheer waar wij blijvend aan willen voldoen

- Eisen Nederlands Museumregister, richtlijnen RCE en LCM

Interne richtlijnen ten behoeve van museaal beheer

- Gedragscode incl. verwijzing naar geldende museale beroepsethiek
- Procedure Collectiebeheer
- Procedure Bezoekers
- Procedure Klachten incl. klachtenformulier
- Procedure Bruiklenen
- Procedure Opleiding van rondleiders
- Housekeepingplannen
- Ontruimingsplannen
- Calamiteitenplannen
- Bezoekvoorwaarden (opengestelde kastelen)

Betrokkenen bij collectiebeheer

- 7 kasteelbeheerders (geven leiding aan dagelijkse zorg voor gebouwen en/of collecties, ontvangst van bezoekers, evenementen en activiteiten)
- 60 seizoenskrachten (publieks- en housekeepingtaken)
- 40 vrijwilligers (publieks- en housekeepingtaken)
- 3 conservatoren (visie, evaluatie, beleid, advisering, scholing, inrichting en presentatie, begeleiding conservering en restauratie, onderzoek en publicaties)
- 1 collectiebeheerder Nederlands Jachtmuseum
- 1 fondsenwerver/cultuurhistoricus (leidinggevende taken, visie, evaluatie, fondsenwerving, beleid, relatienetwerk, onderzoek en publicaties)

Belangrijke partners:

- Gelders Archief
- Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Gelders Erfgoed/LCM
- EduArt
- National Trust (Engeland)

Verwerven, afstoten en bruiklenen

Procedure:

De verwervingscriteria en verwervingsprocedure zijn omschreven in de interne procedure Collectiebeheer.

Kerncollectie:

Als kerncollectie worden beschouwd de objecten die een directe relatie hebben met kastelen, landhuizen en historische ruïnes in Gelderland ofwel met hun bewoners.

Verwervingscriteria:

Bij aankopen gelden andere verwervingscriteria dan bij bruiklenen en schenkingen.

Aankopen beperken we tot:

- objecten die een aantoonbare band hebben met de geschiedenis van de kastelen in bezit of beheer van Geldersche Kasteelen en hun bewoners.
- objecten die van documentair belang zijn voor de geschiedenis van deze kastelen (tekeningen, prenten en andere documentaire voorwerpen die bouw- en/of bewoningsgeschiedenis in beeld brengen) en hun bewoners.
- in uitzonderlijke gevallen wordt het aankoopbudget aangewend voor objecten die een grote presentatiewaarde hebben en onmisbaar zijn om de oorspronkelijke functie van de vertrekken te tonen aan het publiek.

Bruiklenen en schenkingen worden aanvaard mits:

- De objecten direct een passende plaats in de inrichtingen kunnen krijgen, danwel (in het geval van schenkingen) bruiklenen kunnen vervangen.

Herkomstonderzoek: bij verwerving wordt altijd herkomstonderzoek gedaan. De interne procedure collectiebeheer wordt daarop in de komende beleidsperiode aangepast.

Afstoten

Bij afstoten van objecten wordt de geldende 'Lamo' gehanteerd. Uitzondering hierop vormen objecten die via een inboedellegaat in ons bezit zijn gekomen, mits aan dit legaat geen voorwaarden omtrent gebruik en bestemming zijn verbonden.

Registratie, conservering en restauratie

Registratiegraad	: nagenoeg volledig
Automatiseringsgraad	: volledig
Digitaliseringsgraad	: beperkt
Aantal objectcategorieën	: 35

Eigendommen en bruiklenen

Bij de dagelijkse zorg voor de collectie wordt geen onderscheid gemaakt tussen eigendommen en bruiklenen. In overige gevallen (bijvoorbeeld als het gaat om conservering, restauratie en verzekering) zijn de in het verleden opgestelde bruikleencontracten de leidraad. Alleen de bruiklenen van de Brantsen van de Zyp Stichting worden als het gaat om conservering en restauratie beschouwd als eigendommen.

Klimaat, licht, ongedierte

De klimaat- en lichtsituatie op onze kastelen en huizen wijkt af van de landelijke richtlijnen. In het housekeepingplan is de procedure klimaat en licht opgenomen. In het kader van zelfanalyses ten behoeve van het Nederlands Museumregister worden klimaat- en lichtanalyses uitgevoerd die resulteren in verbeterpunten per locatie. In de beleidsperiode 2014-2017 streven we verbetering van procedures op het gebied van klimaat, licht en ongedierte.

Scholing

Een intern scholingsprogramma wordt door de conservatoren van afdeling Visie Evaluatie en Beleid verzorgd voor kasteelbeheerders, seizoenskrachten en vrijwilligers. Kasteelbeheerders, betrokkenen bij housekeeping en medewerkers van afdeling VEB nemen deel aan cursussen, congressen en andere vormen van scholing. In de beleidsperiode 2014-2017 streven we naar verdergaande professionalisering, kwaliteitszorg en veiligheidszorg. Scholing is hiervoor essentieel.

postbus 7005, 6801 HA Arnhem
Zypendaalseweg 44, Arnhem
telefoon: (026) 355 25 55
fax: (026) 445 20 80

